

KALØ KONFISKERET – ET JUSTITSMORD?

Befrielsen efter besættelsen ligger efterhånden mere end 70 år tilbage. Det er længe siden. Alligevel er der sager fra dengang, der stadigvæk kan vække stærke følelser. Som f.eks. konfiskationen af tysk ejendom, herunder de to godser Fussingø og Kalø.

Efter befrielsen gjorde den danske stat op, at den tyske besættelse havde kostet landet 11,6 mia. kr. – et svimlende beløb dengang. Dette krav på Tyskland blev meldt ind til de allierede, da de efter krigen forhandlede om størrelsen og fordelingen af de tyske krigsskadeserstatninger.

På en konference i Paris blev det vedtaget, at hver allieret stat (og Danmark havde fået status som sådan) selv skulle tage den del af erstatningerne, der kunne opnås, ved konfiskation af tysk ejendom. Denne bestemmelse blev realiseret med loven om konfiskation af al fjendtlig tysk og japansk ejendom i Danmark 30. marts 1946. Danmark var ivrig efter at udføre de allieredes beslutninger til punkt og prikke for at blive accepteret som allieret og medlem af "De forenede Nationer", FN.

Ved lovens udførelse blev al tysk ejendom betegnet som "fjendtlig". Det betød, at man ikke f.eks. i Kaløs tilfælde begyndte at undersøge, om Kaløs ejere, den tyske von Jenisch-familie, havde været nazister eller deltaget i fjendtlige handlinger mod Danmark. Hvis man havde gjort det, havde sagen ikke været helt enkel, for der er intet, der tyder på, at familien var nazistisk, tværtimod. Den sidste ejer, baron Johan von Jenisch, kunne endda fremføre, at han som medlem af den tyske stab i det tyske militære hovedkvarter i Silkeborg havde intervereret og fået en tidligere ansat på Kalø, der var blevet taget af tyskerne som sabotør, løsladt. Hans forbindelse til modstandsbevægelsen er også bevidnet af lokale modstandsfolk. Han viste sig i øvrigt aldrig på Kalø i tysk uniform. Familien havde dobbelt dansk-tysk statsborgerskab, indtil nazisterne forbød det.

Det bør måske indskydes, at Jenisch-familien selv var hårdt ramt af krigen. Nazisterne havde tvunget dem til at afstå deres landsted i Altona, Jenisch-Haus, da det var udset til at være centrum i et kommende universitet i Hamburg. To af tre brødre var faldet i krigen, herunder Kaløs tidligere ejer Wilhelm von Jenisch, over hvem Kaløs danske medarbejdere i 1944 opsatte en mindesten i Kaløskovene. Efter krigen konfiskerede den britiske besættelsesmagt von Jenischs hovedbygning på Blumendorf i Holsten til militært hovedkvarter (familien fik den først tilbage i 2006). Endelig blev en stor del af godsets jord senere konfiskeret for at skaffe jord til tyske flygtninge fra Østpreussen.

Den danske lov om konfiskation åbnede mulighed for at søge dispensation, og det gjorde Johan von Jenisch, endda flere gange. Sidste gang var i 1950'erne, hvor besættelsen var kommet så meget på afstand, at der faktisk blev givet en del dispensationer. Man var begyndt at skelne mellem "tysk" og "tysk fjendtlig" ejendom, hvilket måske kunne komme von Jenisch til gode. Flere mindre tyske ejendomme blev givet tilbage. Tilsyneladende var da også såvel statsminister Hans Hedtoft som senere H. C. Hansen indstillet på at give dispensationen, men den første døde midt i processen, og efterfølgeren H. C. Hansen kunne ikke skaffe politisk opbakning i sit eget bagland til en dispensation. Dels var de antityske stemninger stadigvæk stærke, dels var socialdemokraterne ikke indstillet på at hjælpe en godsejer. Det afgørende afslag kom så sent som 1959. Til sammenligning gav USA i 1958 al konfiskeret tysk og japansk ejendom tilbage til de tidligere ejere.

Nu skulle sagen om konfiskationen af Kalø være død – men 30 år senere dukkede den op igen. Det skete, da den borgerlige Schlüter-regering sidst i 1980'erne satte gang i en privatiseringsproces, og herunder bl. a. satte Kalø til salg. Det fik flere til at foreslå, at man i stedet burde give godset tilbage til dets rette

ejermand, altså baronen på Blumendorf. Flere aviser opsøgte i den anledning den nu ældre baron og kunne konstatere, at han stadigvæk kunne tale dansk, og at bitterheden over konfiskationen af familiens yndlingsferiested og jagtområde på Kalø stadigvæk var intakt.

Mest bemærkelsesværdig i debatten var indlæggene fra tidligere modstandsfolk, bl. a. Flemming Juncker, til fordel for baronen: "Vi er mange i modstandsbevægelsen, der har kæmpet imod tendensen til at sætte lighedstegn mellem tysk og nazistisk. Jenisch-brødrene var i tysk militæruniform, fordi det var umuligt at sige nej, men nazister var de ikke. Det er umoralsk at konfiskere deres ejendom, og derefter sælge det og stryge gevinsten. Gør i stedet en begået uretfærdighed god igen ved at give dem deres retmæssige ejendom tilbage. Det er udansk at diskriminere alene på grund af etnicitet eller nationalitet", lød Flemming Junckers argumentation.

Nu endte Kalø som bekendt med alligevel ikke at blive solgt. Men et af de bud, der indkom, var faktisk fra baronen på Blumendorf, der bød knap ti mill. kr. – et beløb betydeligt under værdien på mellem 60 og 70 mill. kr, men argumentet var, at baronen ikke ville betale for sin egen ejendom, men alene for den værdiforøgelse, der måtte være sket efter 1945.

Konfiskationen og afslaget på dispensation kan kun forstås på baggrund af de antityske stemninger efter besættelsen, for konfiskationen var både set ud fra en personlig og en juridisk synsvinkel dybt problematisk. Eneste mulige argument for konfiskationen må være det statsretslige, at konfiskationen af tysk ejendom kun gav os en mikroskopisk del tilbage af de udgifter og lidelser, den tyske besættelse havde påført os, og at hvis der skulle gives erstatning til en tysk statsborger for det konfiskerede, måtte det være en sag mellem den pågældende tyske statsborger og den tyske stat.

Kalø-sagen har en parallel i konfiskationen af Fussingø fra familien Scheel-Plessen, der heller ikke var nazister. I dag styres såvel Fussingø som Kalø fra Naturstyrelsen på Fussingø, og en tilbagegivelse af de to godser er en umulig tanke. Det danske samfund vil næppe opgive de store fordele, det har haft og har af konfiskationen. Formelt blev 1946-loven afskaffet i 1990 og ændring af konfiskationerne umuliggjort.

Staben ved det tyske militære hovedkvarter i Silkeborg. Kaløs ejer, baron Johan von Jenisch, er nr. to fra venstre i forreste række (med jakken over armen). Tysk officer – ja, men nazist: nej! Von Jenisch var blevet trukket tilbage fra Østfronten og overført til det sikre Silkeborg efter at begge hans brødre var faldet i krigen. Fra Ole Drostrup m.fl.: "Silkeborg Bad...", 1992

Litteratur: Frede Østergaard: "Kalø konfiskeret!", i "Folk og Liv på Rønneegnen" 11, 1993. Vilfred Friborg Hansen: "Kalø. Slottet og godset i 700 år", 2013.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen til DjurslandsPosten april 2015.